

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING ASOSIY MEXANIZMI

Sirojiddinov Sarboz Sirojiddin o'g'li

Toshkent davlat tibbiyot universiteti

1-son davolash ishi fakulteti

Ilmiy rahbar: PhD, **Sherzod Iskandarov**

Toshkent davlat tibbiyot universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: mazkur maqolada korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy mexanizmlari, ularning huquqiy, tashkiliy va texnologik asoslari tahlil qilinadi. Davlat boshqaruvida shaffoflikni ta'minlash, normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, raqamlashtirish jarayonlarini kuchaytirish hamda fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki korrupsiyani kamaytirishning eng muhim omillari sifatida yoritiladi. Shuningdek, xalqaro standartlar va milliy qonunchilik talablari asosida korrupsiyaning oldini olish hamda unga qarshi tizimli yondashuvning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar Korrupsiya, shaffoflik, huquqiy mexanizmlar, davlat boshqaruvi, korrupsiyaga qarshi kurash, elektron hukumat, raqamlashtirish, jamoatchilik nazorati, xalqaro konvensiyalar, manfaatlar to'qnashuvi, halollik tamoyillari.

Korrupsiyaga qarshi kurashish har qanday davlatning barqaror rivojlanishi, iqtisodiy xavfsizligi va ijtimoiy adolatni ta'minlashida muhim strategik vazifa hisoblanadi. Korrupsiya davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, raqobat muhitini izdan chiqaradi va fuqarolarning davlat institutlariga bo'lgan ishonchini susaytiradi. Shu sababli, korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy mexanizmlarini takomillashtirish ham milliy siyosat, ham xalqaro majburiyatlar doirasidagi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Mamlakatlarda ushbu jarayonning

huquqiy, tashkiliy va institutsional asoslarini shakllantirish korrupsiya xavfini kamaytirishga yordam beradi.

Davlat boshqaruvi tizimining shaffofligi va hisobdorligini ta'minlash korrupsiyaga qarshi kurashishning eng asosiy mexanizmlaridan biridir. Ochiq ma'lumotlar portallarining joriy etilishi, byudjet xarajatlari bo'yicha ma'lumotlarning ommaga taqdim etilishi hamda davlat xaridlarining elektron shaklda amalga oshirilishi korrupsion omillarni sezilarli darajada qisqartiradi. Xususan, davlat xaridlarining elektron tender tizimlari orqali o'tkazilishi jarayonlarning oshkoraligini kuchaytirib, manfaatlar to'qnashuvining oldini olishga xizmat qiladi. Bu esa davlat mablag'laridan oqilona foydalanish, raqobatbardosh iqtisodiy muhit yaratish va jamoatchilik ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

Korrupsiyani bartaraf etishda muhim mexanizmlardan yana biri — bu normativ-huquqiy bazani takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi maxsus organlar faoliyatini kuchaytirishdir. Korrupsiya uchun javobgarlikni kuchaytirishga qaratilgan qonunchilik islohotlari, davlat xizmatchilari uchun etik kodekslar joriy etilishi, deklaratsiya tizimining yo'lga qo'yilishi va korrupsion jinoyatlarni o'z vaqtida aniqlash hamda tergov qilish samaradorligi ushbu jarayonning muhim bo'g'inlaridir. Xalqaro talablarga muvofiq ravishda manfaatlar to'qnashuvi, davlat xaridlari, davlat xizmatchilarining mol-mulk deklaratsiyasi kabi yo'nalishlarda huquqiy mexanizmlar mustahkamlanmoqda.

Zamonaviy korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi raqamlashtirish texnologiyalarini joriy etishsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Elektron hukumat tizimining rivojlanishi, davlat xizmatlarining onlayn shaklda taqdim etilishi, sun'iy

intellekt asosida ishlovchi nazorat mexanizmlarining yaratilishi korrupsiya uchun sharoitlarni keskin kamaytiradi. Raqamli xizmatlar inson omilini minimallashtiradi, mansabdor shaxslarning noqonuniy aralashuv imkoniyatini cheklaydi va fuqarolarga teng imkoniyat yaratadi. Bu jarayon davlat tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashishda eng samarali texnologik yondashuvlardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Korrupsiya davlat boshqaruvi samaradorligiga, iqtisodiy raqobatbardoshlikka va fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchi-iymoniga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat siyosiy muammo, balki milliy taraqqiyot va ijtimoiy barqarorlik uchun ham strategik ahamiyatga ega. Xalqaro baholarga ko'ra, so'nggi yillarda ushbu yo'nalishda ayrim yutuqlar qayd etilgan bo'lsa-da, muammolar saqlanib qolmoqda. Masalan, 2024-yilda TI tomonidan e'lon qilingan Indeks natijasiga ko'ra, O'zbekiston 180 mamlakat orasida 121-o'rinni egallagan va 100 ballik shkalada 32 ball to'plagan.¹

Bu ballar 2023-yilda 33 ballni tashkil etgan edi — demak, 2024-yilda ko'rsatkich 1 ballga pasaydi.² Shuni inobatga olish lozimki, bu holat korrupsiyaga qarshi chora-tadbirlar uzluksiz bo'lishi zarurligini ko'rsatadi. Biroq, yutuqlar ham mavjud. Masalan, 2022-yilda O'zbekiston TI reytingida 126-o'rinda bo'lgan, 2023-yilda esa 121-o'ringa ko'tarilgan edi.³ Bundan avval, 2021-yilda mamlakat 140-o'rinda, 2020-yilda esa 146-o'rinda edi.⁴ Shu tariqa, so'nggi besh-yetti yil

¹ [Transparency.org+2QVZ.UZ+2](https://transparency.org+2QVZ.UZ+2).

² [Kun.uz+1](https://kun.uz+1).

³ old.anticorruption.uz+2Daryo+2.

⁴ [Daryo+2Daryo+2](https://daryo+2Daryo+2).

ichida O‘zbekiston korrupsiyaga qarshi indekslarda ma’lum yaxshilanishlarni qayd etdi.

Xulosa qilib aytganda korrupsiyaga qarshi kurashish — bu faqat qog‘ozdagi chora-tadbirlar emas, balki amaliy jihatdan, xalqaro me’yorlar va ichki qonunchilik asosida olib borilayotgan keng qamrovli jarayondir. So‘nggi yillarda O‘zbekiston xalqaro reytinglarda ma’lum ijobiy o‘zgarishlarni qayd etgan, bu esa davlat boshqaruvi shaffofligi, normativ-huquqiy islohotlar va jamoatchilik ishtirokini kuchaytirgan choralarning o‘rnini ko‘rsatadi. Biroq, 2024-yilda indeks ko‘rsatkichining pasayishi va korrupsion jinoyatlarga qarshi sud va tergov ishlari ko‘paygani korrupsiyaga qarshi kurash doimiy va puxta bo‘lishi kerakligidan dalolat beradi.

Shunday ekan, halollik tamoyillari, ochiqlik, mas’uliyat, raqamlashtirish va jamoat nazorati — bularning barchasi korrupsiyani kamaytirish va davlat boshqaruvini takomillashtirishning asosiy mexanizmlarini tashkil etadi.

Foydalanilgan manbalar

1. O‘zbekiston Respublikasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni, 2017-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020–2025-yillarga mo‘ljallangan Korrupsiyaga qarshi kurashish davlat dasturi
3. BMTning Korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi (UN Convention Against Corruption, 2003).
4. OECD Anti-Corruption Guidelines, OECD Publishing.

-
5. Transparency International. Corruption Perceptions Index (CPI), yillik hisobotlar.
 6. O‘zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi rasmiy ma’lumotlari.
 7. World Bank – Anti-Corruption Overview, World Bank Publications.